

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ КОМІТЕТІВ ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ

Дореволюційна історія України ХХ століття – період, перенасичений політичними та культурними подіями. Українська середня школа і сім'я жили постійним очікуванням реформи системи освіти.

Створення батьківських комітетів стало новою віхою в історії взаємодії сім'ї та школи в Україні. У період діяльності батьківських комітетів при середній школі створювалися та функціонували різні громадські організації (комітети, ліги, спілки, товариства), що так чи інакше брали участь у пошуках шляхів вирішення проблеми взаємодії сім'ї та школи.

Для вітчизняної освіти того періоду характерне зневажливе ставлення держави до якості домашнього навчання та виховання порівняно зі шкільною освітою. Але саме в сім'ях дворянства першої половини ХІХ ст. можна було розраховувати на кращі його прояви. Серед незмінних принципів були культ освіченості та пізнання, служіння державі та народові (куди досить органічно вписувалася кар'єра військового, чиновника, діяча культури), збереження внутрішньої незалежності, недоторканного особистого простору [3, с. 224].

У першій половині ХІХ ст. здатність більшості дворянських сімей дати дітям якісну освіту все більш втрачала довіру держави і суспільства через нездатність багатьох дворян унаслідок бідності найняти дітям хороших учителів, через виховання дворянського юнацтва гувернерами-іноземцями у дусі презирства до всього вітчизняного.

Нова епоха орієнтувала небагате дворянство на ряд навчальних закладів, у яких дітям можна було дати гідну освіту (кадетські корпуси, інститути шляхетних дівчат), більш заможне – на Царськосельський ліцей і Шляхетний пансіон при Петербурзькому університеті, Училище правознавства [1, 36]. Величезне значення для залучення дворян у гімназії мав указ 1809 р. (складений М. М. Сперанським), який ставив кар'єрний ріст чиновника в

залежність від отриманої освіти. Зробити серйозну кар'єру, не отримавши середньої освіти, дворянин тоді вже не міг [7, 174].

Відносини школи і батьків її учнів залишалися у XIX ст. відносинами диктату з боку держави, яка визначала все – від оплати навчання до змісту і форм викладання, правил поведінки, складу викладачів [5]. Реформи 1860 – 1870 рр. не змінили їх: батьки могли допомагати школі як благодійники і виховувати дітей у дусі її шанування. Ситуація почала змінюватися тільки до початку XX ст. завдяки діяльності батьківських комітетів – суспільно-педагогічних організацій, що уособлювали новий етап у взаємодії сім'ї і школи.

Постанова Ради Міністрів від 13.11.1905 р. тимчасово дозволяла створення батьківських комітетів [6, 74]. Страйки та участь у революційних заворушеннях великої кількості учнів, що призводили до закриття шкіл, стурбували як батьків, так і уряд, покликаний повернути дітей до занять. Після революції уряд намагався згорнути діяльність батьківських комітетів, але вони вже продемонстрували свою корисність, стаючи сильним аргументом прихильників проведення шкільної реформи. Тому батьківські організації розширювалися до 1917 р., незважаючи на відсутність державних нормативних актів, що регулювали їх діяльність [2].

Батьківські комітети могли клопотати перед керівництвом навчального округу і виходити з колективними (від декількох навчальних закладів) клопотаннями на МНП з приводу:

- 1) збільшення прав самих батьківських колективів (право відвідування уроків будь-яким членом батьківського комітету, право брати участь у роботі педагогічної ради школи);
- 2) скасування іспитів при переході з класу в клас;
- 3) недопущення підвищення плати за навчання;
- 4) підвищення зарплати педагогам;
- 5) зниження норми чисельності учнів у класах – до 40 осіб.

Побажання батьків, що виражалися через батьківські комітети школі, були різноманітними. Претензії висловлювалися через недостатню наочність викладання, занадто великий обсяг домашніх завдань, нерівномірність

навчального навантаження з різних предметів, значну вагу ранців, пропуски вчителями занять, некваліфіковані спроби вчителя надолужити відставання програми за рахунок збільшення навантаження на учнів. Батьки вимагали своєчасного повідомлення про домашнє завдання для хворих дітей, про погіршення успішності або поведінки дитини, попередження про можливу незадовільну оцінку за чверть. Вони наполягали на організації дозвілля учнів (танцювальних вечорів, концертів, лекцій, кінопереглядів), введенні платного викладання танців, англійської мови [4, 52-58].

Але компетенція батьківських комітетів стосувалася й інших справ: вимагали повернення посади звільнених вихователів, так як класні наставники не справлялися зі своїми виховними обов'язками; скорочення домашніх завдань, після виконання яких на читання, спілкування з товаришами ніякого часу не залишалося. Батьківські комітети домагалися більшої доброзичливості викладачів до учнів, що відставали у навчанні, скасування цифрових позначок і залишення в щоденниках тільки повідомлень про незадовільну успішність та погану поведінку, проведення додаткових вечірніх класів, де перевіркою і допомогою в підготовці домашніх завдань займалися з дозволу педагогічної ради старшокласники за плату. Комітети вимагали проведення контрольних робіт (особливо в молодших класах) тільки на перших трьох уроках, введення щоденних занять з гімнастики для всіх учнів.

Серйозним починанням батьківських комітетів стала організація у школах навчальних екскурсій (предметних, канікулярних, оздоровчих), які сприймалися як необхідний засіб розвитку учнів і суттєве доповнення до звичних аудиторних занять. Екскурсії в музеї, на підприємства, у громадські установи (бібліотеку, обсерваторію) стали звичною практикою школи початку ХХ ст. З'явилися спеціальні екскурсійні фонди, з яких оплачувалися далекі поїздки (наприклад, до Фінляндії), в екскурсіях стали задіювати вчителів-предметників як екскурсоводів. Батьківські комітети приватного реального училища А. І. Копилова організували, наприклад, просвітницький курс лекцій із сучасної техніки, астрономії, історії, літератури, економіки. Лекції дали дохід, що дозволило отримати гроші на 17 екскурсій для учнів.

Отже, між сім'єю та школою початку ХХ століття існувала досить широка система відносин, опосередкованих у більшості випадків батьківськими комітетами. Унаслідок цього їх можна назвати основними формами зв'язку (або сполучними ланками) у системі «школа – сім'я». Діяльність батьківських комітетів залишалася юридично непідкріпленою, що спричиняло нестабільність у їх роботі з педагогічними колективами шкіл.

Незважаючи на всі недоліки діяльності (нестабільність, пасивність більшості батьків тощо), батьківські комітети продемонстрували і безсумнівну користь від свого функціонування, зміцнюючи роль сім'ї як самоцінного суб'єкта педагогічного процесу в її відносинах зі школою.

Список використаних джерел:

1. Алфавитный список лиц, коим выданы от женской гимназии М.А.Лохвицкой-Скалон аттестаты и свидетельства о полученном образовании. - СПб., 1910. - 12 с.
2. Балашов Е.М. Школа в российском обществе 1917-1927 гг. Становление «нового человека» / Е.М. Балашов - СПб.: 2003. - 237 с.
3. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII-начало XX в.): Генезис личности, демократической семьи, гражданского общества и правового государства / Б. Н. Миронов. СПб.: 1999. – 548 с.
4. Общий отчет о деятельности Родительского комитета при петербургском реальном училище А.Копылова по 1 мая 1910 года. - СПб., 1910. - 30 с.
5. Очерки по истории школы и педагогической мысли народов СССР. XVIII - первая половина XIX века / под ред. М.Ф.Шабаровой - М.: 1972.
6. Очерки по истории школы и педагогической мысли народов СССР. Конец XIX - начало XX веков / под ред. Э.Д.Днепров – М: 1991.
7. Шевелев А.Н. Школа. Государство. Общество. Очерки социально-политической истории общего школьного образования в России второй половины XIX века: [монографія] / А.Н. Шевелев. - СПб.: - 2001. - 245 с.